

EPISTOLA CXCIX (521).

AD EUMDEM.

Unde supra.— Rogat sententiam pro Religiosis inique oppressis latam confirmari, nec ulterius aures præberi calumniis.

Usquequo et superbit impius, et incenditur pauper? usquequo a tanta impudentia innocentia tanta vexatur, et hoc vivo Innocentio? Peccata sine dubio nostra hoc faciunt, quod dominus meus tam sero advertit mentientes sibi, tam lente exaudit clamantes ad se; in hac causa duntaxat: nam alias quidem scimus familiare esse domino meo, et cito intelligere, et facile misereri. Propter eum qui elegit vos, et posuit vos refugium oppressorum, ponite jam tandem finem et malitiæ oppressoris, et laboribus afflictorum: quia satis utraque res venit in lucem et manifestationem. **191** Denique ad mandatum beneplaciti domini mei causa discussa, et terminata est: superest ut ipsius auctoritate data sententia confirmetur. Ergone si venerit homo mendax adversus tantorum virorum testimonium (Valentinum loquor, et Gratianopolitanum) (522), audietur? Iterum supplico, et ad pedes domini mei ea qua possum mente anxiosa descendo, ne ab homine iniquo et doloso religiosum monasterium destrui patiatur. Etenim non parcat nostro, qui suum pene destruxit. Unde addo solita præsumptione: Si puero vestro crederetis, hominem hunc, qui beneficio pietatis vestræ abutitur, in claustrum suum remitteretis, et domino abbati Casæ-Dei mandaretis ut in monasterio, quod ille inutiliter occupat, virum religiosum promoveret, et regularem ordinaret conventum. Hoc plane dignum apostolatu vestro, hoc beneplacitum Deo, hoc honor domino abbati Casæ-Dei, suoque monasterio. Sic etiam liberaretis animam prædicti hominis, et ipsum, cui incubat, monasterium.

EPISTOLA CC (523)

AD MAGISTRUM ULGERIUM ANDEGAVENSEM EPISCOPUM, PRO GRAVI QUERELA QUÆ ERAT INTER IPSUM ET ABBATISSAM FONTIS-ERALDI (524).

1. Lacrymas magis quam litteras dare libet. Sed quoniam ad neutrum inops est charitas, et has oportet dare, et illas non omittere: has vobis, illas mihi, et pusillis multis me similibus, qui scandalizantur. Dicitis forsitan scandalum non esse per vos. Numquid propter vos esse negabitis? Facile cætera portare, tantum vos non essetis in causa. Nam in culpa dicere non audeo. Non est meum discutere hoc: est qui quaerat et iudicet. Væ homini illi per quem scandalum venit! iudicium profecto portabit

(521) Scripta eodem anno.

(522) Vide Notas ad epistolam 197.

(523) Scripta circa annum 1140.

(524) Petronillam scilicet abbatissam primam, cui anno 1150 successit Mathildis. Petronillæ obitus in Necrologio ponitur octavo kalendas maii, ubi constituta dicitur abbatissa a magistro Roberto Ordinis Fontis-Ebraldi auctore, quod insigne virginum cœnobium est in diocesi Pictaviensi, haud procul a finibus Turonum et Andegavorum. Gravis fuit controversia ejus loci sanctimonialibus intentata ab Ulgerio episcopo Andegavensi, cujus religionem et scientiam

A quisquis est ille, vel illa. Cæterum ad vos mihi nunc sermo: sustinete modicum quid insipientiæ meæ. Quia semel cœpi, loquar ad dominum meum: faciam satis vel ex parte zelo et affectui qui loquitur. Non verebor ætatem, dignitate non terrebor, non cunctabor ad nomen grande magistri Ulgerii. Nam quo grandius nomen, eo grandius scandalum. Propterea me ipsum transgrediar, et ero insipiens. Seniores increpabo, episcopum arguam, magistrum conabor docere, consilium dare sapienti. Nullum præsumptionis genus prætereat charitas et æmulatione, quam olim pro sanctitate et gloria nominis vestri conceperam. Cujus gloria diffusum circumquaque spirituale odorem, invidia diaboli interpolatum esse vel modice, mihi pro modico non est, sed neque Ecclesiæ Dei, quæ ubique tam celebri gaudio in hoc meridiano lumine exsultare solebat.

2. Verum vos quantum propriam gloriam contemnatis, satis apparet. Laudo, sed si non usque ad injuriam Dei. Laudo et constantiam, qua nec summis potestatibus ceditis de jure vestro, quod putatis: sed si non pertinacius quam constantius id agi vobis videretur. Quam gloriosus, et certe sanctius vobis illatam injuriam fortiter sustineretis, et firmam vestram ad gloriam Dei custodiretis! quamquam nescio quomodo vel conscientiam vestram esse in tuto confiditis sub hoc scandalo. Nec enim excusat vos, etiamsi in quempiam alterum juram culpam refunditis. Esto quod alius moverit scandalum: profecto compescere vos potestis. Nolle compescere, sine culpa erit? aut vero compescere, sine gloria erit? Malum si comprimatis tuum, reputabitur tibi ad justitiam; si alienum, ad **192** gloriam. Quicumque auctor sit scandali, a vobis omnimodis exigitur tolli: et in eo loco excusatum dicimus, si non potestis. An non denique ministerium est Angelorum, tollere scandala de regno Dei? (Matth. xiii, 41.) Si dixeritis: Quid ad nos? arguet vos illa sententia: *Labia sacerdotis custodiant scientiam, et legem requirunt de ore ejus; angelus enim Domini est* (Malach. ii, 7). Si ergo hoc scandalum, cum possitis, non tollitis, plane non impletis ministerium vestrum: quod quidem an nulla si culpa, vos iudicabitis. Ego vero nec hoc sufficere dixerim, si non et honorificatis.

3. Est quoque quod adhuc addam, nisi quia timidior sum, fateor, quam promisi. Sed tutius adduco magistrum, qui non vereatur episcopo nullo dicere veritatem. *Hoc ipsum*, inquit, *dilectum*

prædicat Ordericus in libro xii, pag. 882, ad annum 1124, quo anno is Rainaldo ad Remorum sedem translato suffectus est, sapientia, moribus, sanctitate cæteris episcopis sui temporis præcellens, ex Actibus episcoporum Cenomannensium, Analectorum tom. ii, pag. 335. Is hujusce litis gratiam Romam non semel se contulit ad Innocentium et Lucium, qui sanctimonialium patrocinium susceperunt, ut patet ex eorum bullis editis, tum in Historia Fontis-Ebraldi, tum in dissertatione secunda pro B. Roberto de Arbrissano. Vide epistolam 340.

in vobis, quod causas habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? (I Cor. vi, 7.) Opposuit speculum, refulsit justitiæ sol, emicuit veritas, nævus apparuit. Quanti est igitur nescio quæ illa possessiuncula maledicta, ut ulterius jam possit aut obumbrare tam manifestam veritatem, aut impedire tam optatam correptionem? Inspiret Deus vobis acquiescere consilio, ut non dicam nostro, sed omnium qui æmulantur vos Dei æmulatione, reverende et omni gloria prosequende pater.

EPISTOLA CCI.

AD BALDUINUM ABBATEM REATINI MONASTERII (525). Hortatur ut strenue incumbat officio suo: huc vero requirit verbum prædicationis, exemplum operis, et præcipue studium orationis.

1. Epistola quam misisti, affectum tuum redolet, movet meum. Et doleo quod prout moveor non possum rescribere. Nec immoror in excusandis excusationibus, sciens quod scienti me loquor. Nosti, inquam, sub qua sarcina gemo: et gemitus meus a te non est absconditus. Tu vero pro schedulæ brevitate affectum non æstimes, quem nulla sui prolixitate explicare posset oratio. Et malitia quidem occupationem potest facere ut paucis scribam, sed non ut parum diligam. Actum sane excludat, vel impediat actus: sed numquid affectum? Sicut mater unicam amat filium, ita te diligebam, hærentem lateri meo, placentem cordi meo. Diligam et absentem, ne solatium meum ex te, et non te videar dilexisse. Eras perneccessarius mihi. Atque hinc vel maxime claret quam sincere te diligam. Hodie nempe non te caruissem, si quæsissem quæ mea sunt. Nunc autem vides quod, spretis utilitatibus meis, tuis compendis non invidi, ponens te utique ibi, unde aliquando transponaris super omnia bona Domini tui.

2. Tu autem cura inveniri fidelis servus et prudens, conservis tuis cœlesti triticum communicare absque invidia, et absque desidia erogare; et noli frustra assumere excusationem, quasi de tui novitate aut de imperitia, quod putas forte, vel simulas. Nam nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem consideratione officii, age ut magister. Novus es, sed debitor: et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligasti. Numquid novitas excusabit apud creditorem [al. conditorem] damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fenerator? Sed non sum, inquires, ad ista sufficiens. Quasi vero devotio tua accepta non sit ex eo quod habes, non ex eo quod non habes. De solo tibi credito talento respondere tibi para, **193** securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum.

(525) Alius hic fuit a Balduino cardinale, Bernardi iudem discipulo, de quo ad epistolas 144 et 245. Hic enim cardinalis tum erat, cum Balduinus alter regebat Reatinum monasterium Cisterciense, quod duplex est, alterum Sancti-Matthæi, alterum Sancti-Pastoris, cui præfectus Balduinus. Lege Ughelli additiones ad Ciaconium sub Innocentio II, et aliam epistolam ad Reatinum abbatem post Bernardinas.

A Quod si modicum est, et id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es usque ad novissimum quadrantem: sed sane quod habes, non quod non habes.

3. Memento etiam voci tuæ dare vocem virtutis. Quid illud, inquis? Ut opera tua verbis concinant, imo verba operibus, ut cures videlicet prius facere quam docere. Pulcherrimus ordo est et saluberrimus, ut onus quod portandum imponis, tu portes prior; et ex te discas qualiter oporteat aliis moderari. Alioquin subsannabit te sapiens, utpote pigrum illum, cui labor sit manum porrigere ad os (Prov. xxvi, 15): arguet te et Apostolus dicens: *Tu qui alios doces, teipsum non doces* (Rom. ii, 21). Sed et notaberis vitio Pharisæorum, qui alligant onera gravia et importabilia, et imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere (Matth. xxiii, 4). Sermo quidem vivus et efficax, exemplum est operis, facile faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi scilicet atque exempli, summam tui officii ad conscientiæ securitatem pendere intellige. Tu tamen, si sapis, junges et tertium, studium videlicet orationis, ad complementum utique trinæ illius repetitionis in Evangelio de pascendis ovibus (Joan. xxi, 15-17). In hoc noveris illius trinitatis sacramentum in nullo frustratum a te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas et sanctorum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: verbum, exemplum, oratio: major autem his est oratio. Nam etsi, ut dictum est, voci virtus sit opus, et operi tamen et voci gratiam efficaciamque promeretur oratio. Heu avellor, abripior! non licet ultra. Illud tamen breviter admonitus sis, ut, quam citius poteris, gravi me cures solvere cura; et quid sibi vult, quod inter alia questus es, vulnus a quo non sperabas te pertulisse, non negligas manifestius aperire: id enim anxie me sollicitat.

EPISTOLA CCI (526).

AD CLERUM SENONENSEM.

Electionem novi Præsulis non inconsulte et præcipitanter instituendam.

Destituti benedicto pastore vestro (527), opus est, charissimi, ut de substituendo alio sollicitè satagatis. Sed sane id non præcipitanter agendum, non tumultuose aut inconsulte, ne forte vacuetur quod præter rationem et ordinem præsumetur et vos intrare incipiatis circuitum quorundam qui in circuitu vestro sunt. De vicinis, si placet, Ecclesiis sumite experimentum (528); et illarum vexatio det intellectum auditui in causa præsentis. Grandis quippe res

(526) Scripta anno Christi 1144.

(527) Henrico scilicet, cui successit anno 1114 Hugo ex abbate Pontiniacensi, testante Chronico Hugonis monachi Sancti-Mariani, Cisterciensis, et alio S. Petri Vivi. Confer epist. 182.

(528) Intelligit Ecclesias Aurelianensem, de qua epist. 156; Catalaunensem, ex epist. 224; et Lingonensem, de quo supra epist. 164 sqq.

est in manibus, nobili Senonensi Ecclesie instaurare pastorem. Grandis prorsus, nec sine grandi adorienda consilio. Expectandum proinde suffraganeorum consilium episcoporum, expectandus assensus Religiosorum qui sunt in episcopatu, atque in commune tractandum commune negotium. Alioquin, dilectissimi, moleste, credite, intuebimur tribulationem Ecclesie vestrae, moleste vestram ipsorum confusionem. Quod utrumque continget facile, si illud contingat effici, quod oporteat revocari. Ergo indicetur jejunium, convocentur episcopi, Religiosi adsciscantur: nec sua (quod absit!) solemnitate fraudetur tanti sacerdotis rite celebranda electio. Aderit, ut confidimus, Spiritus sanctus votis vestris, et honor erit vobis **191** honorificantibus ministerium vestrum, dum pari voto et consilio studueritis quod gloria sit Dei, et salus populi.

EPISTOLA CCIII (529).

AD ATTONEM EPISCOPUM ET CLERUM TRECENSEM.
Monet ut Ansellum clericum Trecentem ab armis et conjugio revocent.

Legimus, Si erraverit quis ex vobis a veritate, et converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum (Jac. v, 19, 20). Errat Ansellus noster, errat: cui dubium? Si dimittimus eum sic, non solus errabit. Quantos trahet post se suo exemplo illustrissimus juvenis? Nec modo sequaces, sed et omnes qui poterunt eum revocare, nec revocabunt, eodem errore judicamus involvi. Mundus ego sum a sanguine ejus. Et ei praedixi per epistolam, et vobis nunc dico, quia rem illicitam praesumit. Nec clerici est pugnare armis militaribus, nec subdiaconi uxorem ducere (530). Annuntiate peccatori opus ejus, ne ille in peccato suo moriatur, sanguinem vero ejus de manu vestra requirat qui suo eum redemit sanguine pretioso. En de caelo clamat: *Virgo Israel corruit, et non est qui sublevet eam* (Amos v, 2). Quousque in luto aurum jacet? Tollite margaritam, tollite, le-

(529) Scripta circa annum 1140.

(530) De celibatu subdiaconorum lege Gregorii Magni epistolam 42, lib. 1, etc.

(531) Scripta circa annum 1140.

(532) Aliis *Sancti Albani*, quod nobile monasterium erat apud Anglos Mercios, ab Offa rege constructum. Sed praeferenda lectio nostra de monasterio Sancti Albini apud Audeavos, ex quo Guillelmus transiens, susceptus est a Bernardo abbate, tanta gratia virtutum radiavit, ut in omni sanctitate mirabilis appareret etiam quibuscumque perfectis. » Exordii Cisterciensis libro III, cap. 14.

(533) Scripta circa annum 1140.

(534) Aliis, *Roverensem*; seu, *Rovrensem*; sed rectius, *Roffensem*, cui sedi in Anglia tunc praesidebat Ascelinus seu Anselmus, qui anno 1137 Joanni successit in annos decem.

(535) Is natione Anglus, Parisiis primum litteras professus, inde in patriam remeans, Oxoniensem academiam pene collapsam restituit. Tum ob singulares animi dotes et eximiam doctrinam ab Innocentio II Romam vocatus, cardinalis tituli S. Eusebii creatus est, et quidem primus ex sua gente, nisi forte Ulrinum quemdam ei praeposueris. Sed quoniam

vate splendidissimam atque pretiosissimam gemmam de sterquilino: levate eam, antequam porcorum, id est spurcorum spirituum, pedibus conculcetur, et jam non sit vas in honorem, sed in contumeliam.

EPISTOLA CCIV (531).

AD ABBATEM SANCTI-ALBINI (532).

Suum erga eum affectum aperit: *mutuum vero conspectum, si praesens vita non permittat, futurae reservari.*

Etsi facie ignotus es mihi, sed non fama: nec parum aut vile quid tui gratulor me tenere munere illius. Nam talis, fateor, per eam insinuat es meo pectori, ut, licet in multis occupatum, ipsa tamen serenissima recordatio tui, mi dilectissime frater [al. mi dulcissime frater], facile me plerumque ex omnibus vindicet sibi, ita ut in ea libenter immorer et suaviter requiescam. Caeterum quo memoriam plus accepto, eo avidius suspiro praesentiam. Sed quando istud, aut si quando istud? Utique etsi non ante, profecto in civitate Dei nostri: si tamen non habemus hic manentem civitatem, sed illam inquirimus. Ibi, ibi videbimus nos; et gaudebit cor nostrum. Interim vero delectabor et laetabor nihilominus in his quae dicta sunt mihi, sperans et exspectans quod reliquum est de visione corporali in die Domini, ut gaudium meum plenum sit. Adde, obsecro, ad ea bona quae abs te et de te nobis assidue veniunt, tuas tuorumque pro nobis orationes, pater charissime et desideratissime.

EPISTOLA CCV (533).

AD EPISCOPUM ROFFENSEM (534).

Durius se litteris ejus, sed citra culpam, perstringi.

Dure scribitis non merenti. Quid peccavi? Si monui magistrum Robertum Pullum (535) aliquantum **195** tempus facere Parisiis, ob sanam doctrinam quae apud illum esse dignoscitur; id putavi necessarium, et adhuc puto. Si rogavi Sublimitatem vestram ut permetteretis, etiam nunc id ipsum rogarem, nisi eam de priori prece indignatam sensissem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorum in curia anno? nempe 1134, si Onuphrio et Ciaconio credimus. Certe liquet omnino hac dignitate necdum fuisse potitum cum scriberetur haec epistola, quae ex ipsa Bernardi litterarum serie circa annum 1140 exarata videtur. Deinde hanc eandem epistolam ad Ascelinum (aliis Anselmum) qui anno 1137 cathedram Roffensem inii, missam affirmat Goduvinus, de Praesulibus Angliae. Ad haec in fine epistolae gratias agit Bernardus Roffensi episcopo, quod « viscera sua » nimirum filios a se in Hiberniam transmissos, « refovisset. » Atqui nullos Cisterciensis Ordinis monachos Hiberniam incoluisse ante annum 1139, quo S. Malachias primum Clarum-Vallem adit, constat ex eo quod Bernardus in Vita ipsius cap. 16 scribit, aliquot ex sociis a S. episcopo apud Clarum-Vallem dimissos, qui institutum Cisterciense edocti, illud in Hiberniam anno 1141 transtulere, constructo Melli-Fontis coenobio, quod primum Cisterciensium fuit in illa provincia, si forte monasterium B. Mariae Dubliniensis excipias, quod circa annum 1139 Cisterciense jugum subiisse quidam auctores tradunt. Praeferenda itaque videtur illius Anglo-Benedictini scriptoris sententia (refertur inter Elogia Pulli Operibus praemissa), qui censet Robertum Pullum ab Inno-

(536) non minima auctoritas est; id dixi, quod vobis formidavi, et adhuc formido. Nam quod post appellationem factam extendistis manum (ut accepimus) ad res appellantis, nec laudavi, nec laudo. Verumtamen voluntati vestrae in aliquo contradicere nec consului ei nec consulo. De caetero vestri sumus, coronam vestram (537) suscipere, et colere semper digna et debita veneratione parati. Hujus testimonio conscientiae audemus adhuc ad vos, prece duntaxat atque consilio, ut magister Robertus cum integritate gratiae vestrae per aliquantum tempus possit Parisius demorari. Retribuat vobis Dominus in vita aeterna, quod viscera nostra refovistis: filios nostros loquor, quos misimus in Hiberniam.

EPISTOLA CCVI.

AD REGINAM JEROSOLYMORUM (538).

Commendat quemdam consanguineum suum, et paucis monet Reginam ita vivere, ut regnet perpetuo.

Audierunt homines quod locum gratiae habeam apud vos et multi profecturi Jerosolymam petunt se vestrae Excellentiae per me commendari. Ex quibus est iste juvenis consanguineus meus, juvenis, ut aiunt, strenuus in armis, suavis in moribus. Et gaudeo quod ad tempus elegit militare Deo magis quam saeculo. Itaque facite morem vestrum, et bene sit huic propter me; sicut caeteris omnibus propinquis meis fuit, qui per me vobis innotescere potuerunt. De caetero cavete ne voluptas carnis et gloria temporalis impediatur vobis iter regni caelestis. Nam quid prodest paucis diebus regnare super terram, et regno caelorum aeterno privari? Sed confido in Domino quod melius facietis: et si verum est testimonium quod de vobis perhibet charissimus avunculus meus Andreas (539), cui multum credimus, et hic et in aeternum Deo miserante regnabit. Peregrinis, egenis, et maxime inclusis curam impendite: quia talibus hostiis promeretur Deus. Scribite nobis frequentius: quia et vobis non oberit, et nobis proderit, si esse (540) vestrum, et bona studia plenus certiusque noverimus.

centio Romam accersitum, a Lucio ejus successore renuntiatum esse cardinalem, postea vero cancellarii dignitate, vitaeque perfunctum Eugenio III pontifice. Eum Theologorum antiquissimum vocant, doctissimum probant tot clara, quorum Pitsaeus indicem texuit, ingenii monumenta, quae quidem omnia in tenebris etiam nunc delitescerent, nisi R. P. domnus Hugo Mathoud, e nostra Congregatione Sanctae-Columbae Senonensi coenobio praefectus, octo sententiarum libros, notis et observationibus doctissimis illustratos, in lucem emisisset. Plura de eo vide, si lubet, in notis ad epistolam 334.

(536) Curiae nomine Bernardus solet intelligere Romanam, ut in titulo epistolae 219, et alibi passim.

(537) Coronae elogio vir sanctus, more veterum, non raro compellat episcopos, uti et reges, infra epistola 221, nn. 2, 3.

(538) Haec vocabatur Melisendis, ad quam epistola 289, 354, 355.

(539) Ad quem epistola 288.

(540) Id est, statum.

(541) Scripta anno Christi 1139.

(542) Longe nunc aliter Bernardus compellat Rogerium, quam supra eum appellaverit: nempe uti

EPISTOLA CCVII (541).

AD ROGERIUM REGEM SICILIAE.

Hortatur ut se pauperibus Religiosis benignum et beneficium exhibeat.

Longe lateque satis dilatata est magnificentia vestra super terram (542). Etenim gloria nominis vestri quos fines non attingit? Sed audite consilium diligentis vos. Studete, quod in vobis est, hanc ipsam gloriam referre ad illum a quo est, si non vultis eam perdere, aut certe perdi ab ea. Hoc autem sic fiet, si inter eos quos regiae magnificentiae celebris opinio evocat de longinquo, discretionis oculum aperitis, manumque extenditis non tam cupidis quam egenis. Et vere beatus qui intelligit, non super cupidum, sed super egenum et pauperem (Psal. XL, 1). Illum, inquam, pauperem qui invitatus petit, et veracunde accipit, et accipiens glorificat Patrem suum qui in caelis est. Cum autem Deo sua gloria de vestro munere ex ore egentium ita fideliter resignabitur, uberiori procul dubio rivo fluat vobis necesse est ille fons gloriae, qui diligentes se diligit, et glorificat glorificantes se: ut qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metat (II Cor. IX, 6). Pro hujusmodi **196** obsecro vos ponere oculos vestros super latorem praesentium, quem pro certo ad vestram regiam praesentiam non cupiditas traxit, sed coegit necessitas. Necessitas dico non sua, sed suorum, multorum videlicet a quibus missus est, servorum Dei fidelium. Audite patienter quid patientur, audite et compatimini; quia si compatimini, et conregnabitis. Nec contemnendum regi regnare cum talibus: ipsorum est enim regnum caelorum, qui contempserunt vitam mundi. Facite vobis illos amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis a terreno regno vestro, recipiant vos in suum regnum aeternum (Luc. XVI, 9).

non parcebat peccantibus, sic benignus et suavis erat respicientibus; et mutatis moribus noverat stylum mutare, uti indicat in fine epistolae 224. Apparet ergo hinc respuisse tandem Rogerium, gravem scilicet quondam Ecclesiae hostem, perturbatorem pacis, fautorem schismatis, Innocentii pontificis persecutorem, imperatoris aemulum. Cujus tanta ferocitas fuit, ut nec rebus, nec personis sacris, nec hostibus parceret defunctis; ut videre est apud Ottonem Frisingensem libro VII, cap. 23, et apud Baronium, tomo XII, ad annum 1136. Unde illa ejus apud Bernardum elogia, « Tyrannus Siculus, » epistolae 130, 136; « Invasor regiae coronae, usurpator Siciliae » epistolae 139; « Dux Apuliae, quem sibi Anacleus papa usurpatae coronae ridicula mercede comparavit, » epistolae 127. Mire eum commendat Petrus abbas Cluniacensis, libri quarti epistola 37. Sane, postquam Innocentio pontifici, etsi eum haberet captivum, supplex factus, regiae coronae confirmationem obtinuit (vide Baronium, ad annum 1139), religiosos viros Cluniacenses et Cistercienses, in ditiones suas evocavit. Et ipsius quidem Bernardi videtur deservitio tenebatur, uti patet ex epistola sequenti.

EPISTOLA CCVIII (543).

AD EUMDEM.

Desideratus a Rege, mittit ex suis, quod ut viscera sua benigne suscipi et foveri rogat.

Si me quæritis, ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus. Fertur namque mea humilitas invenisse gratiam apud regiam majestatem, ita ut quærat videre me. Et quis ego sum, ut dissimulem beneplacitum Regis? Accurro, et, qui quærebar, ecce adsum: non in presentia corporis infirma, in qua despexit Dominum Herodes (*Luc. xxiii, 41*); attamen in visceribus meis. Nam quis me separabit ab his? Sequar eos quocumque ierint: et si habitaverint in extremis maris, non erunt absque me. Habes, Rex, lumen oculorum meorum, habes cor meum, et animam meam. Quid si modicum nostri abest? Corpusculum loquor, vile istud mancipium, quod etsi voluntas exponeret, sed retinet necessitas. Non valet sequi volentem animum, quoniam infirmum est, et solum pene illi superest sepulcrum. Sed quæ cura? Anima mea in bonis demorabitur, cum semen meum hæreditabit terram. Semen meum, semen bonum. Germinabit, si tamen in terram bonam ceciderit. Lætabitur et delectabitur in crassitudine anima mea; quippe, ut confidô, dabitur illi de fructu manuum suarum. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, ut patienter feram ab his vel corpore separari. Non mireris, Rex. Antè elegissem a corpore peregrinari, quam istos emittere, si solus causæ deesset Deus. Suscipe illos tanquam advenas et peregrinos, verumtamen cives sanctorum, et domesticos Dei. Parum dixi cives; reges sunt. Ipsorum est enim regnum cælorum, jure et merito paupertatis. Non decet frustra e longinquo esse vocatos, et suis sedibus exsules inutili peregrinatione vagari. Putas poterunt cantare canticum Domini in terra aliena? Sed non recte forte dixerim alienam, quæ semini bono spontaneum expandit sinum, et pretiosum depositum jam læto in gremio pie fovere suscepit. Cecidit, ut video, cecidit granum bonum in terram bonam et optimam: spero in Domino quod radicabit, germinabit, multiplicabitur, et referet fructum in patientia (*Luc. viii, 15*). Porro hunc cum Rege partibor, et unusquisque secundum suum accipiet (*I Cor. viii, 8*).

EPISTOLA CCIX.

AD EUMDEM.

Prædicat regiam ejus munificentiam in suscipiendis et fovendis Religiosis a se missis.

Habetis quod petiistis, fecistis quod promisistis. Quos in verbo vestro exposuimus, et misimus peregrinari, regia sunt liberalitate suscepti. Occurristis eis cum panibus, eduxistis eos in refrigerium, constituistis eos super excelsam terram, ut come-

(543) Scripta eodem anno.

(544) Scripta circa annum 1139.

(545) Nimirum Samsonem.

(546) Scripta circa annum 1139.

(547) Theobaldus, antea Beccensis abbas.

Adant fructum agrorum, ut sugant mel de petra, oleumque de saxo durissimo; butyrum de armento, et lac de ovis, et ficus cum medulla tritici, et sanguinem uvæ **197** bibant meracissimum. Et hæc quidem terrena sunt, sed celestia mercantur. Sic itur ad astra (*Virg. Æn. ix, 640*): talibus hostis promeretur Deus. Istorum est enim regnum cælorum, qui regi terræ in terra viventium reddere poterunt pro his terrenis vitam et gloriam sempiternam. Minimus vobis magistrum Brunonem, olim mihi per dies multos individuum comitem, nunc autem patrem multarum quidem animarum lætantium in Christo, sed egentium in sæculo. Experiatur et ipse munificam manum regis, ut augeatur numerus amicorum, qui ipsum recipiant in æterna tabernacula. Quod illi facitis, mihi facitis: quia quod illi deest, a me existitur. At quia marsupium nostrum minus sufficiens est, ad vestrum sane, quod aliquando grossius esse liquet, pauperem Christi merito destinare curavi.

EPISTOLA CCX (544).

AD DOMINUM PAPAM INNOCENTIUM.

Remensem præsulem Pontifici commendat.

Dominum Remeum (545) gloriæ vestræ commendamus, non tanquam de cæteris, sed vere præ cæteris unum: idque tam secure, quam securi sumus de sua erga vos fideli devotione, sincera dilectione, voluntate subdita atque obedientissima. Honoretur, quoniam vas est in honorem. Sentiat, quod in vobis est, non frustra se honorificare ministerium suum: non frustra pollere his moribus quibus honoretur Deus, ornatur Ecclesia, qui denique deceant Domini sacerdotem.

EPISTOLA CCXI (546).

AD EUMDEM.

Causam Cantuariensis archiepiscopi, necnon Londinensis episcopi commendat.

Dominus Cantuariensis (547), vir bonus, et testimonium habens a bonis, injuste in causam trahitur, et ab agendo violenter retrahitur. Parabat iter: nam in vestra præsentia fuerat terminanda; et ecce intercipitur a turbine et tempestate bellorum. Sit excusatus apud vos, cui molesta est excusandi necessitas: tum quia præsumit de justitia, tum quia desiderio desiderabat videre faciem vestram. Addit et hoc puer vester, ut si qua alia petitio est venerabilis sacerdotis (548), tanto citius admittatur, quanto dignior est qui petit. Audeo adhuc, et quia semel coepi, loquar ad dominum meum. Ille, ille antiquus amicus, fidelis servus, devotus filius (Robertum loquor Londinensem episcopum) clamat ad vos quod occupator ille, qui eum prævenit in sedem quam Deo auctore ipse sortitus est, ipsius Ecclesiæ vadia (549) terrasque distraxerit, et distracta restituere nolit. Quod quam sit injuriosum,

(548) Retinet Bernardus antiqua passim vocabula, antiquitatis sciens et studiosus, ut hic Sacerdotis, quo nomine sacerdotes etiam primi Ordinis antiquitatis appellari solebant, supra in epistolis 61, 202, etc.

(549) Id est pignora seu hypothecas.

et qualiter corrigendum, meæ humiliatis non est tantæ sapientiæ prædicare.

EPISTOLA CCXII (550).

AD EUMDEM.

Causam Salamanticensis episcopi pathetice agit apud Pontificem, insignem ejus humilitatem commendans.

Vir illustris, Salamanticensis quondam episcopus, rediens ab Urbe, non pigritavit divertere ad puerum vestrum, et auxilium ab homunculo flagitare non despexit (551). Quo audito, recordatus sum prophetiæ dicentis: *Montes et colles coram Deo humiliabuntur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas (Isai. xl, 4)*. Sic vos ludere nostis, alta comprimere, sedare tumentia, et **198** enormia redigere in mensuram. Verumtamen cum tragædiæ suæ historiam in auribus meis homo seriatim exposuisset, landavi judicem, judicium approbavi; sed, dico vobis, compassus sum judicato. Sic quippe totam suam lacrymosam illam orationem conclusit, tanquam in calce ipsius diceret cum Propheta: *Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus (Psal. lxxxvii, 16)*; et: *Quia elevans allisisti me (Psal. ci, 11)*. Cumque memorarer justitiæ vestræ et virilis animi quem sciebam, coepi tamen simul cogitare divitias miserationum vestrarum, quas in plurimis expertus sum, et dixi: Quis scit si convertatur et ignoscat dominus, et relinquat post se benedictionem? Certe, inquam, in omnibus et per omnia instructus est et æmulari, et ignoscere, et debellare superbos et parcere nihilominus subjectis (*Virg. Æn. v, 852*), nisi quod magistrum sequens, etiam consuevit misericordiam superexaltare judicio. Et acquievi solita illa mea præsumptione loqui ad dominum meum, cum sim pulvis et cinis. Et ministrabat materiam spei, præci fiduciam, pietati rationem, quod adverterem hominem, non, ut assolet, versum in furorem cum indignatione recedere, et repetere natale solum, moliri scandala, tentare seditiones: sed dedit locum iræ, et induit spiritum mansuetudinis, et declinavit ad vestros Cluniacenses, et inclinavit se humilium genibus, humilium precibus communivit, armis potentibus a Deo. His telis statuit adversum vos dimicare, et rigoris murum oppositum sibi talibus, ut jactat, pietatis machinis labefactare conabatur. Confidit autem quod respicietis in orationem humilium, nec spernetis precem eorum; et vincet pietas, quem tremunt potestates. Ego quoque securus cum talibus tendo manus, flecto genua, supplico pro supplici: audacter pronuntians debere misero suam prodesse humilitatem, cui adeo iusolentia sua nocuit: nec decere virtutem vinci a vitio in retributione.

(550) Scripta anno Christi 1139.

(551) Petrus is erat, qui, cum Salamanticensis Ecclesia diuturno schismate sub triplici capite laboraret, ipse possessionis jure gaudens Romam vocatus est ab Innocentio, qui petrum aliosque contententes a dignitate amovit. Petrus vero ad Cluniacenses se conferens, tum ad Bernardum, restitutionem forsans

EPISTOLA CCXIII (552).

AD EUMDEM.

Expostulat cum Pontifice, quod reconciliatio Petri Pisani, opera sua et auctoritate ipsius Papæ facta irriteretur.

Quis mihi faciet justitiam de vobis? Si haberem judicem ad quem vos trahere possem jam nunc ostenderem vobis (ut parturiens loquor) quid memini. Exstat quidem tribunal Christi; sed absit ut ad illud appellam vos, qui illic (si vobis necessarium, et mihi possibile esset) vellem magis totis viribus stare, et respondere pro vobis! Itaque recurro ad eum cui in præsentia datum est judicare de universis, hoc est, ad vos. Vos appello ad vos: vos judicate inter me et vos. In quo, quæso, puer vester tam male meruit de vestra Paternitate, ut cum iurare et insignire placeret nota et nomine proditoris? Numquid non me vestrum vicarium dignatio vestra constituit in reconciliatione Petri Pisani (553), si forte illum Deus per me revocare a facie schismatis dignaretur? Si negatis, probabo tot testibus, quot in curia tunc temporis fuerunt. Numquid non denique post hæc, juxta verbum domini mei, homo in suo ordine et honore receptus est? Quisnam ergo constantiæ vestræ suo consilio, vel magis suo dolo subripuit indulta repetere, et quæ processere de labiis vestris, facere irrita? Et hoc ego dixerim, non ut apostolicum reprehendam rigorem, et zelum igne Dei succensum contra schismaticos, qui in spiritu vehementi conterat naves Tharsis, et instar Phinees confodiat fornicantes, juxta illud: *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? (Psal. cxxxviii, 21)*. Sed ubi non est par culpa, par plane non debet procedere **199** poena: nec convenit eadem involvi sententia eum qui peccatum, cum his quos magis peccatum deseruit. Propter eum qui, ut peccatoribus parceret, sibi ipsi non pepercit, auferte opprobrium meum, et restituendo quem statuistis, vestræ etiam tam sanæ et integræ opinioni consulite. Super hoc jam alia vice scripseram vobis: sed quia non est responsum mihi, puto non pervenit ad vos hoc ipsum quod scripseram.

(554) EPISTOLA CCXIV.

AD EUMDEM.

Episcopum Cameracensem et abbatem Godescalcum commendat.

Si cura, si memoria quantulumque mei exstat adhuc in corde domini mei, et si qua portiuncula antiquæ gratiæ invenitur etiam nunc in oculis ejus a puero ejus, liceat hanc experiri viro nobili et humili obtinisset, nisi Toletanus, Zamorensis et Segoviensis præsules, ab Alfonso rege missi, intercessissent, et electionem Berengarii ipsius Alfonsi cancellarii promovissent. Hæc ex Manriquez, ad annum 1139.

(552) Scripta eodem anno.

(553) Vide Vitam S. Bernardi lib. ii, cap. 7.

(554) Scripta circa annum 1140.

Nicolao (555) Cameracensi episcopo. Fateor me obnoxium illi, et omnium quæ pro eo facere valeo debitorem: non solum quia ubicumque potest, honorat nos et nostros, sed et propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam, quæ eum etiam apud vos commendabilem reddere possunt. Et, nisi fallor qui eum tribulant, falsi sunt, et non est in ore eorum veritas. Denique vos probabitis, et non est mihi verbis laborandum super hoc. Est præterea cum eo vir religiosus et sanctus Godescalcus abbas (556), pro quo similiter, si quid ad merita ejus nostra interventio addere potest, obnoxie oro ut in suis petitionibus exaudiatur. Arbitror enim nullam illum facere, quæ non digna sit exaudiri.

EPISTOLA CCXV (557).

AD EUMDEM.

Por episcopo et decano Autissiodorensi.

Scribo vobis frequentissime vilis vermiculus, et in hanc impellor audaciam precibus amicorum. Fateor, audax sum, sed non mendax. Non suspicetur dominus meus in ore pueri sui inventum iri mendacium in omnibus quæ ad ipsum scripserit. Volo amicis gerere morem, non tamen in meam mortem. Nec enim ignoro ubi legerim: *Os quod mentitur, occidit animam* (Sap. 1, 11). Falsitatem proinde nego, importunitatem non excuso: ipsa inveniat veniam, cætera non timemus. Amicus est dominus Autissiodorensis episcopus (558) et præcipuus; quis nesciat? Habet quam communicet amico anxietatem, non falsitatem. Fidelem pro decano ipsius afferimus excusationem, absolutionem exigimus. Filii sumus unius patris (quod solita præsumptione loquor) qui estis vos. Confidimus quia non repellat filios pater, sed voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et lætos faciet illos (Psal. CXLIV, 19).

200 EPISTOLA CCXVI (559).

AD EUMDEM.

Comitem Radulfum, qui repudiata uxore sua aliam duxerat, patronos in curia reperire queritur.

Scriptum est: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (Matth. XIX, 6). Surrexerunt viri audaces, qui non

(555) In plerisque manuscriptis deest Nicolai nomen, nequidem prima littera de more designatum. Ex quatuor Colbertinis unus tantum codex in margine habet, *Nicolao* cui sane hæc recte conveniunt, sed interest in his monere lectorem. Cameracensi ecclesie præfuit Nicolaus ab anno 1140 ad annum 1167.

(556) Vulgati addunt, *Montis Sancti-Martini*, sed hæc verba in Scriptis omnibus desiderantur, imo etiam in nonnullis *Godescalcus*, aliis *G.* littera expressus. Et hic tamen abbas fuit Montis Sancti-Martini apud Atrebatas, Ordinis Præmonstratensis, laudatus in epistola 253, n. 4; postea episcopus Atrebatensis, in epistola 284.

(557) Scripta circa eundem annum.

(558) Scilicet Hugo.

(559) Scripta anno Christi 1142.

(560) Hic notati episcopi, qui Radulfi Veromandorum comitis divortium probarunt, nempe Simon Tornacensis ejus frater, Bartholomæus Laudunensis, et Petrus Silvanectensis. Factum accurate narrat Herimannus monachus Tornacensis aut ejus continuator in Spicilegii tomo XII, pag. 480, ex quo id paucis accipe. Radulfus comes volens in matrimo-

timuervit conjunctos a Deo contra Deum disjungere (560). Neque id solum, insuper et adjecerunt conjungere non conjungendos, addentes prævaricationem. Lacerantur sacra Ecclesie, scinduntur, proh dolor! vestes Christi; idque, ad cumulum doloris, ab his a quibus resarciri debuerant. Amici tui, Deus, et proximi tui adversum te appropinquaverunt et steterunt (Psal. XXXVII, 12). Nam qui mandatum tuum transgrediuntur, non sunt alieni, non sunt extranei a sanctuario tuo, sed eorum hodie locum tenent, quibus dixisti: *Si diligitis me, mandata mea servate* (Joan. XIV, 15). Comitem Radulfum et uxorem ejus Deus conjunxerat per ministros Ecclesie, et Ecclesia per Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Quomodo quos Ecclesia conjunxit, disjunct camera? In quo facto illud solum convenienter provisum est, quod in tenebris facta sunt opera tenebrarum. Qui enim male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus a luce. Quid mernit comes Theobaldus? quid peccavit homo ille? Si peccatum est quod diligit justitiam et odit iniquitatem, non potest excusari. Si peccatum est quod reddidit Regi quæ regis sunt, et quæ sunt Dei Deo, non potest excusari. Si archiepiscopum Bituricensem suscepit ad imperium vestrum, hoc est maximum et primum peccatum (561). En sanguis iste de manu ejus exquiritur! Qui retribuunt mala pro bonis, detrahant ei, quoniam sequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde suo, ut injuriam filii vestri et oppressionem Ecclesie digna animadversione vindicetis, et artifices hujus sceleris cum ipso eorum capite, cui quidquid libuit, licuit, apostolico vigore coerceatis, ut in Verticem ipsius iniquitas ejus decendat.

EPISTOLA CCXVII (562).

AD EUMDEM.

Theobaldum causa justitie et fidelitatis erga Sedem apostolicam, premi queritur: sed ad iniqua promissa compulsus ope Pontificis expediri rogat.

Tribulatio et angustia invenerunt nos. Commota est et contremuit terra in mortibus hominum, in

nium sibi copulari germanam Alienoræ reginæ Francorum, nomine Petronillam, uxorem suam legitimam, quæ Theobaldi Campaniæ comitis neptis erat, consanguinitatis specie repudiavit, probantibus tribus episcopis supra dictis. Delata hæc de re querimonia est per comitem Theobaldum Burgundiorum principem ad aures Papæ, qui comitem vineulo anathematis ligavit, et episcopos ab officio per aliquod tempus suspendit. Confer Appendicem Sieberti et epistolas sequentes.

(561) Et hæc magna in Theobaldum invidiæ causa, de qua ita Herimannus mox laudatus: « Papa clericum quemdam, cognatum cancellarii sui, « nomine Petrum, » in Bituricensem archiepiscopum consecravit: quod quia rex concedere noluit, christianitate privatus est. » Id contigit anno 1144, post mortem Alberici archiepiscopi. Cætera accipies ex notis ad epistolam 219, ubi Theobaldum, quod Petrum archiepiscopum admisisset, male a rege habiitum leges. Confer epistolam 219 et librum quartum de Vita Bernardi, n. 12.

(562) Scripta anno Christi 1142.

exsiliis pauperum, divitum quoque vinculis et carceribus. Ipsa religio venit in opprobrium et contemptum. Probro ducitur apud nos saltem mentionem facere pacis. Nusquam fides, nusquam innocentia tuta (Virg., *Æn.*, IV, 672). Amator innocentie et pietatis cultor comes Theobaldus pene traditus est in animam inimicorum ejus. Impulsus est ut caderet, sed Dominus suscepit eum; et gaudet quod justitia et vestra obedientia in causa sit, apostolo acquiescente qui ait: *Si quid patimini propter justitiam, beati* (I Petr. III, 14); et in Evangelio: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam* (Matth. V, 10). Væ nobis! hæc 201 omnia præsentire, sed minime præcavere potuimus. Quid plura? Ut non penitus desolaretur terra, et omne regnum in se ipsum divisum consideret, compulsus est ille devotissimus filius vester, et ecclesiasticæ libertatis amator et defensor, subjurejurando promittere quatenus sententiam excommunicationis, a legato vestro bonæ memoriæ magistro Ivone datam in terram et personam adulteri tyranni (563), qui caput et auctor existit horum omnium malorum et dolorum, atque in ipsam adulteram, faceret amoveri: quod sane tamen præfatus princeps fecit prece et consilio nonnullorum fidelium sapientiumque virorum. Dicebant namque id a vobis facile et absque læsione Ecclesie impetrari, dum in manu vestra sit eandem denuo sententiam, quæ juste data fuit, incontinenti statuere, et irretractabiliter confirmare: quatenus et ars arte deludatur, et pax proinde obtineatur; et qui gloriatur in malitia, et potens est in iniquitate, nihil inde lucretur. Multa habeo dicere vobis, sed non est opus de omnibus scribere, cum præsens sit qui omnia scit, et viva voce planius potest et plenius aperire.

EPISTOLA CCXVIII (564).

AD EUMDEM EXCUSATORIA, ET NOVISSIMA.

Solita se apud Innocentium grata excidisse animadvertens, causas offensæ occasione testamenti Ivonis cardinalis natas modeste diluit.

Domino et Patri reverendissimo INNOCENTIO, BERNARDUS, nihilum id quod est.

1. Putabam me aliquando aliquid vel modicum esse: sed nunc, ut sentio, prorsus ad nihilum redactus sum, dum nescivi. Nec enim me dixerim omnino nihilum tunc fuisse, cum oculi domini mei super puerum suum essent, et aures ejus ad preces meas: cum omne quod scriberem, obviis manibus accepisset, et vultu hilari perlegisset, benignissime atque plenissime ad omnia postulata respondens. Modo autem me merito non modicum dico, sed nihilum, quoniam ab heri et nudius tertius avertit faciem suam a me. Cur hoc? quid peccavi? Multum,

(563) Radulfi, de quo præcedens epistola.

(564) Scripta anno Christi 1143.

(565) Vide epistolas 144, 193.

(566) Scripta anno Christi 1143.

(567) In scriptis nonnullis, *quatuor*; at lectio vulgata melior. Siquidem episcopus non erat Gerardus cancellarius, qui hic quarto loco memoratur, postea Pontifex creatus, dictusque Lucius II.

fateor, si pecunia cardinalis Ivonis bonæ memoriæ (565) meo arbitrio distributa fuit, et non ad nutum ipsius: quod utique ad aures domini mei fuisse perlatum, mihi relatum est. Sed confido quia nunc hujus rei veritatem cognoscetis, et veritas liberabit me. Non sum tam hebes, ut ignorem Ecclesie esse quidquid ille rerum suarum non dederit.

2. Sed jam audite simpliciter veritatem. Si inventum fuerit in ore meo mendacium, ipsum os meum condemnabit me. Quando homo exiit hominem, absens eram, imo et valde remotus. Audivi autem ab his qui adfuerunt, quod ipse fecerit suum testamentum; et quod fecit, feci et scribi: et de rebus suis quæ voluit, quibus voluit, ipse divisit: quod residuum fuit, duobus abbatibus assistentibus tunc sibi, et mihi pariter qui absens eram, dividendum commisit; eo quod nobis nota essent loca pauperiora sanctorum. Porrò abbates illi domum venientes, et non inveniētes me (definere enim tunc temporis ex vestro mandato pacis quærendæ negotiis), nihilominus pecuniam, sicut eis visum est, dividerunt, me non solum non connivente, sed et nesciente quid fecerint. Cedat jam, si placet, manifestæ indignatio veritati, nec mihi deinceps frons rugetur, aut supercilium deponatur: sed solita redeat serenitas blando et benigno vultui, ac suo denuo sole læta facies induatur.

3. Nam quod item comperi displicuisse me in multis scriptationibus meis, hoc me jam metuere non oportebit, quoniam facile emendabo. Scio, scio, præsumpsi plus quam oportuit, parum attendens quis cui scripsisse præsumerem: et ad id quidem audendum vestra me armarat benignitas, non negabitis. Urgebat deinde charitas amicorum: etenim perpauca pro me scripsi, si bene memini. Sed ne quid nimis. Dabo, si potero zelo meo de cætero temperamentum, scientiam; et ponam digitum meum super os meum. Tolerabilis enim offendam aliquos amicorum, quam multis precibus defatigem christum Domini. Et nunc quoque non sum ausus scribere vobis de imminentibus Ecclesie periculis, et gravi schismate quod timemus, ac plurimis quæ sustinemus incommodis. Scripsi autem sanctis episcopis vestro lateri adherentibus: ab ipsis audire poteritis, si scire placuerit, quæ scripserim ego.

EPISTOLA CCIX (566).

AD TRES (567) EPISCOPOS CURLE, ALBERICUM OSTIENSEM, STEPHANUM PRENESTINUM (568), IGMARUM TUSCULANUM (569), ET GERARDUM CANCELLARIUM.

Pro interdicto quod erat in terra Regis propter archiepiscopum Bituricensem.

1. Quantum malum schisma in Ecclesia sit, et

(568) Albericus Virduni in Francia mortuus est, ad ejus tumulum Bernardus Sacrificium laudis obtulisse perhibetur in libro quarto Vitæ, n. 21. Ejusdem mentio in epistola 241. De Stephano in epistola 224.

(569) Igmarus seu Ymarus, ex monacho Cluniacensi Sancti-Martini a Campis Prior Charitatis ad Ligerim, dein abbas Monasterii Novi apud Pictavos